

Beeldend kunstenaar Le Roy

bouwt al 30 jaar aan eeuwigdurend eco-monument

Groene kathedraal voor het leven

door
KIRSTEN
COENRADIE

Begin jaren zeventig waren de tuinen van Louis le Roy in Heerenveen een begrip. Bezoekers uit binnen- en buitenland vergaapten zich aan de groenstrook waarvan het de bedoeling was dat de natuur er zich tot een complex systeem kon ontwikkelen, zonder ontwerp of einddoel. De tijd moest leren waartoe

dat zou leiden. Zonder gemeentelijke visie tot versukkeling, constateert het D66-raadslid T. Stuiver die zich opwerpt als beschermengel van Le Roy. Tot een afgang, vindt deze week ook omwonende mevrouw Kuiper. Tijd en ruimte spelen een cruciale rol in het leven van de

inmiddels 75-jarige kunstenaar. Met verbeterheid en in zijn eentje werkt hij in Mirdam bijna dertig jaar samen met de natuur aan een eco-kathedraal. Een bouwwerk waarvan de vorm niet vastligt. En dat nooit af zal zijn. Om zijn levenswerk veilig te stellen, richt Le Roy voor het einde van dit jaar de stichting Estafette op. „Mijn eco-kathedraal is hét kunstwerk van het millennium. Niet alleen van het afgelopen maar ook van het komende.“

Kunstenaar Louis le Roy bewoont in zijn eentje in Wildaarn aan een eco-kathedraal, een eenzijdigere bouwvorm waarin planten en dieren met hem 'samenwerken'.

De gestapelde stenen structuren die zonder cement tot stand komen, geven soms de indruk van een leca-tempel.

■ Raadslid Tiemen Stuiver in de tuinen van Le Roy in Heerenveen, dertig jaar geleden befaamd in binnen- en buitenland, nu in de versukkeling geraakt.

Diepe bandensporen maken het modderpad nog enigszins begaanbaar. Ribbels die zijn achtergelaten door een vrachtwagen die het twee hectare grote terrein aan de IJntzelaan in het Friese Mildam recent heeft verrijkt met restmateriaal van stratenmakers. Cadeautje van de gemeente Heerenveen.

Inmiddels stortten al 1800 tientonnars er hun lading, bij elkaar zo'n tweehonderd miljoen kilo beton. Zelfs de gele steentjes van de voormalige gevangenis vonden hier een nieuwe bestemming. Om steen voor steen, paaltje voor paaltje, stoeprand voor stoeprand en tegel voor tegel op te gaan in de Eerste Europese Éco-kathedraal. Een monument waarvan de vorm niet van tevoren vaststaat. Dat een product moet zijn van levenslange samenwerking tussen mensen, dieren en planten. De tijd moet er de ruimte krijgen, en de ruimte de tijd.

Met een dikke trui en handschoenen gewapend tegen de kou, alpinopet op het hoofd, is Louis Guillaume le Roy — geestelijk vader van het eeuwduurende bouwwerk — bezig de laatste gebrachte partij stenen van aanklevende modder te ontdoen en te sorteren. Hij zwaait vervaarlijk met een schepje. „Ik doe alles met de hand, zonder machines. Dit is het enige apparaat dat ik gebruik." Moe is-ie en kribbig. „Zet er maar boven 'hoe een steenrijk man het kunstwerk van het millennium maakt'." Als hem wordt gevraagd op de foto te gaan, reageert hij met een cynisch: „Als Job op de mesthoop?"

In de hoek waar Le Roy aan het werk is, zullen volgend jaar zomer Friese 'pelgrims' een steentje bijdragen aan het project. In het kader van de culturele manifestatie Simmer 2000, een reünie van emi-

granten en anderen die zich met Friesland verwant voelen. Verder kan Le Roy kort zijn over andermans inbreng: „Tot mijn laatste adem werk ik alleen op mijn land. En ik doe dat omdat ik de vraag 'wat kan één mens', gesteld door de Russische Nobelprijswinnaar Ilya Prigogine, probeer te beantwoorden. En om aan te tonen hoe belangrijk vrije energie is, energie die zonder hulp van buitenaf arbeid kan verrichten. Na mijn dood mag iedereen hier bouwen. Ik ben bezig de stichting Estafette op te richten waarin de voortgang veilig wordt gesteld."

Harmonieus

Een mens kan veel. Het terrein, privé-eigendom van Le Roy, loopt geleidelijk aan wat omhoog. Er blijken net zoveel stenen onder als boven de grond te zitten als ijzersterk fundament. Willekeurig lijkt tussen de struiken en bomen een allegaartje aan muren, torens, plateaus en paden te verrijzen. In opmerkelijke harmonie, alsof het zo moest zijn, en gebruik makend van de vormen en kleuren van de gebruikte materialen. Cement komt er niet aan te pas, een waterpas evenmin: de bouwtechnieken zijn afgekeken van het pre-technologische tijdperk.

De stenen structuren die daarvoor ontstaan worden op hun beurt weer overwoekerd door kruipende bodembedekkers en mos. Er gebeuren nu al bijzondere dingen: een vlinderdeskundige ontdekte deze zomer vijf vlindersoorten die in

Nederland zijn uitgestorven en die alleen nog in Zuid-Europa voorkomen. Reeën, slangen en kevers komen regelmatig op visite. „En ambtenaren," bromt Le Roy zuur.

„Ik draai me om en het begroeit”

Le Roy's blik wordt er niet vriendelijker op als je zijn eco-kathedraal vergelijkt met de ruïnes van een Inca-tempel. „Het doet misschien denken aan Inca-tempels." Of met de Sagrada Família, de door Gaudi in 1883 begonnen en nog immer onvoltooide kerk in Barcelona. Zijn ogen priemen vanachter brillenglazen naar zoveel onnozelheid: „Het is precies het omgekeerde. Mijn bouwwerk ontwikkelt zich in de ruimte en de tijd. Er liggen geen tekeningen aan ten grondslag. Ik leg een terras aan, drani me om en het begroeit. Punt."

Even eerder had hij in zijn atelier in Oranjewoud, waarin alle vormen en kleuren glasobjecten én een gevarieerde boekenverzameling domineren, in een twee uur durend college al uitgelegd wat hem bezielt.

bijvoorbeeld bouwen ze wolkkrabbers waarin ze 50.000 mensen willen onderbrengen. Over de rechten van de mens gesproken!" Hij heeft een voorstel: „Laat in iedere stad van de wereld 1% van het gebied oppervlak buiten de gangbare plangeoedures vallen. En geef vervolgens 1% van de bevolking de vrijheid daarmee aan de slag te gaan. Dan weet ik zeker dat die mensen een complexiteit zonder weersa ontwikkelen." Tevreden merkt hij op dat in het Duitse Wiltberg — de stad van de Lutherse stellingen — op een voormalig militair terrein werklozen en andere belangstellenden in ieder geval tot het jaar 2100 gaan werken aan twee eco-kathedraal.

Ietsch heeft Le Roy nu even toch de swan van de dag nodig. Immers, om de bossen van zijn eco-kathedraal veilig te stellen voor duizend jaar, moet het bestemmingsplan — bij uitstak iets van de korte termijn — worden veranderd. Het Heerevenness D66-raadlid Thomas Stalver, wants pleitbezorger van Le Roy, heeft zich hier al sterk voor gemaakt. Hij sluit niet uit dat nadat alle wettelijke adviesorganen en procedures zijn afgevoerd, als bestemming iets heel nieuws uit de bus zal komen, namelijk een opstaande eco-kathedraal bestemming.

Het steek 'Staver' — zoah Le Roy hem hardnekkig noemt — toch een beetje dat de kunstenaar slechts laidankheid praat over de gemeente Heereveen en haar ambtenaren. Le Roy heeft ook veel aan Heereveen en bovendien aan het hoofd plantsoenontwerper Ernst Hartigs te danken, niet hij de verbliffende noch vebloesende Le Roy op de vingers. En die vruchtloze met stenen werden toch ook maar — na een korte ontbrekking — door de gemeente afgestaan. En dan kon Le Roy wel beweren dat Wiltberg de eerste stad is die hem ruimte geeft, maar die eer komt toch echt Heereveen toe.

Het raadlijk is niet kleinze-
 rig. Hij werpt zich ook op als beschermengel van het andere geesteskind van Louis le Roy: de tuinen van Le Roy aan de Heereveen Kennedydyaan. Een straal middenbarm, onderbroken door dwarstruilen, onderling met elkaar verbonden door wandelpaden. Ook deze tuinen waren begin jaren zeventig het gevolg van een creatief proces, en niet van een vast ontwerp of een einddoel. De spoor was dat buurtbewoners er doorlopend aan zouden werken en de tuinen zo zouden vortgeven. „Och! wren de tuinen, zowel nationaal als internationaal, een begrip. Van beide an ver kwamen mensen nabeseken. Voor zijn wolk werd Le Roy door Heereveen gekroed met het eelburgerschap van de gemeente. En nationaal kreeg hij waardering in de vorm van een Zilveren Anjer.

Maar nu, in het laatste jaar van het millennium, kan ik niet anders dan constateren dat de tuinen in de verrakkeling zijn geraakt. Ze voldoen al heel lang niet meer aan de ideeën die eraan ten grondslag lagen. De burgers worden er ook helemaal niet meer bij betrokken." In oktober al vroeg hij het college van B&W wat de gemeente van plan is met de tuinen van Le Roy. En vorige week stelde Stalver zijn vragen opnieuw. We kunnen er niet onbeken: de 20 gemeente tuinen zien er mistroostig uit. Nu helpt het jaargebied ook niet echt, maar veel meer dan berkes, heesters, esdoorn en een taptit van nette bladeren zien we niet. Bepaald niet het door omwonden omarmde en gekoesterde eldorado dat we hadden verwacht.

Mevrouw E. Kuiper die al zesentwintig jaar aan het einde van de Kennedydyaan woont en tot haar verdriet nu uitkijkt op een kaslaid voor haar deur, weet nog heel goed hoe de tuinen er vroeger uitgingen. „Het was een unieke paradijsje. Als ik uit mijn raam keek, zag ik wilde rooies, bereikbare en vlietbomen. Er was een alpenweide met verscheidende soorten bloemen, echt beedig. In

de bossen stonden planten als bosanemoontjes, bodyastanten, vingerhoedskruid, salomonspiel en geel speerkruid. In dat middelste bos vielen soms mispel af, waar sie je die nu zag! Die legden we thuis in een schaal, in die mooie maartjes groeide ook van alles.

En er was een vijver met lissen en egelkoppes. Die is, net als de rest door getroek aan onderhoud, ook helemaal verdwenen. Tot 15 jaar geleden weekte er een vaste tuinman in, die het in overleg met Le Roy bijhield. Die was te duur zijn, begreep ik wat de gemeente. Echt jammer."

Bussen met Belgen en wetenschappers uit Wageningen kwamen, herinnert mevrouw Kuiper zich, in de beginjaren regelmatig kijken naar wat de één een chaos noemde en de ander een nieuwe manier van omgaan met de natuur.

„Die mensen konden zowel over de grond en alles goed te kunnen zien. Buurtbewoners warden esdoornen. En nu? De paden zijn nauwelijks begaanbaar, takken hangen erop, losse tegels slingeren rond. Het is niet meer vertrouwd. Ik sprak laatst een echtjaar dat hoer vroeger graag kwam. Die mensen waren echt ontzucht, komen nu nooit meer."

Oneindig

Louis le Roy heeft eigenlijken zin meer zich met de tuinen bezig te houden. „Ik geener toe dood dat mijn naam eraan verbonden is." Neen, een pessimist is hij niet. „Ik ben de enige die tot verder na 3000 bezig is." Hij vaart nog wel een van zijn pijlen af. „De gemeente heeft drankdijng adviesingewonnen bij een raoverse AkKotie van het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO).

Die schrijft dat het werk van de heer Le Roy in de jaren zestig revolutionair was. Waaron vraag de gemeente dan niet in welke opzichts?" Hij geeft zelf het antwoord: „Omdat Le Roy bezig is met evolutionaire processen, onzredige processen, die zijn nu eenmaal binnen de politiek en economie onmogelijk. Daar moet alles kort in de tijd, stierlijk binnen vijf jaar geregeld zijn. Mijn werk ik met revolutionair maar evolutionair. Part."

Telegraaf 10/12/99.

Hij praat in statements, wil het liefst van het gesprek af en eindigt veel zinnen veebiggend met 'pfff'. En praat over zichzelf graag in de derde persoon.

„Le Roy gaat uit van twee principes. De Amerikaanse wetenschapper Jeremy Rifkin heeft gesteld dat de tijd het grootste probleem van de mensheid is. Daarom ben ik met de basis bezig. Je moet de natuurlijke tijd aanhouden, de eeuwigdige tijd. Dan pas ben je vrij. Mijn tweede principe is gebaseerd op Charles Darwin. Die stelde dat als je de mens met zijn korte beedigheid plaatst in de oneindigheid, de individuele mens een nutloze heeft. Het gaat dan ook niet om het individua maar om kollektieve generaties. Daarom ben ik met de eco-kathedraal begonnen en zal eraan gebouwd werden tot het jaar 3000 af nog later. Omdat Le Roy is zijn onbereikbaarheid van de kinderlijke gedachte uitgaat dat twintig generaties nuwaards toch meer kunnen doen dan 400 generatie nuwaards."

Vrijheid

Le Roy's grieven richten zich vooral op kortzichtige planologische bezettingen. „Wat de bevolking wel interesseert niemand. Daar plannings bevinden steden zich in een noodlottige spiraal. In Japan